

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΗΡΟΔΟΤΟΥ

Ελάχιστες πληροφορίες έχουμε για τη ζωή του Ηροδότου. Γεννήθηκε γύρω στο 485/484 π.Χ. στην Αλικαρνασσό, δωρική αποικία στα Ν.Δ. παράλια της Μικράς Ασίας, στην περιοχή που ονομαζόταν Καρία, απέναντι από την Κω. Οι κάτοικοι της Αλικαρνασσού είχαν αναπτύξει πολλές σχέσεις με τους ντόπιους Κάρες· άλλωστε στην εποχή του Ηροδότου στην εξουσία βρισκόταν ένας ντόπιος τύραννος, ο Λύγδαμης, άνθρωπος του Πέρση βασιλιά, στον οποίο ήταν υποτελής. Η οικογένεια του Ηροδότου ήταν μία από τις «επιφανείς» της πόλης. Το όνομα του πατέρα του, Λύξος, δείχνει καρική καταγωγή, το ίδιο και του θείου του, Πανύαση. Αντίθετα το όνομα της μητέρας και του αδελφού του, Δρυώ και Θεόδωρος, αντίστοιχα, όπως και του ίδιου του Ηροδότου, είναι ελληνικά. Λίγο πριν από τα είκοσί του χρόνια, κατέφυγε στη Σάμο, για να σωθεί, όταν ο θεός του πήρε μέρος σε εξέγερση κατά του τυράννου Λύγδαμη και σκοτώθηκε. Στη Σάμο ο Ηρόδοτος έμεινε μάλλον ως το 455/454 π.Χ., οπότε επέστρεψε για ένα διάστημα στην Αλικαρνασσό, όταν η τυραννία είχε πια καταργηθεί. Τότε υποθέτουμε ότι άρχισε τα ταξίδια του ή λίγο αργότερα γύρω στο 450/440 π.Χ., όταν εγκαταστάθηκε στην Αθήνα.

ΤΑΞΙΔΙΑ

Αναμφισβήτητα ήταν ένας από τους πιο πολυταξιδεμένους αρχαίους συγγραφείς, αφού επισκέφθηκε όλο σχεδόν τον γνωστό (στους Έλληνες) κόσμο της εποχής. Μάλλον όμως δε θα μάθουμε ποτέ πού ακριβώς πήγε και πότε. Από το έργο του έχουμε πληροφορίες ότι πήγε στον Εύξεινο Πόντο, στην Κολχίδα, την Ολβία, την Κριμαία, την Αζοφική θάλασσα –ίσως στα παράλια της Θράκης και της Μακεδονίας– στην Περσία, στην Εγγύς και Μέση Ανατολή, την Αίγυπτο, την Κάτω Ιταλία, τη Σικελία και την Κυρηναϊκή. Στο χάρτη (της σ. 41) μπορείτε να βρείτε τις χώρες αυτές, ενώ στο χάρτη «ο κόσμος του Ηροδότου» (της σ. 51), θα δείτε πώς έβλεπε ο ίδιος τον κόσμο της εποχής του. Σταθμό στα ταξίδια του αποτέλεσε η εγκατάστασή του στην Αθήνα, από όπου έφυγε το 444 π.Χ., για να πάρει μέρος μαζί με τον σοφιστή Πρωταγόρα στην ίδρυση της αποικίας των Θουρίων στην Ιταλία, ίδρυση που εντασσόταν στην πανελλήνια πολιτική του Περικλή.

Για το τέλος του υπάρχουν διάφορες παραδόσεις: ότι επέστρεψε στην Αθήνα, όπου και πέθανε ή ότι έζησε ως το τέλος της ζωής του στους Θουρίους γράφοντας την *Ιστορίη*. Η παράδοση ότι πέθανε στη Μακεδονία δεν φαίνεται πιθανή.

Στα ερείπια της Αλικαρνασσού (δεξιά)–της πατρίδας του Ηροδότου– είναι χτισμένη η πόλη Μπόντρουμ (αριστερά).

ΕΠΟΧΗ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Οι περσικοί πόλεμοι δεν είχαν τελειώσει, όταν γεννήθηκε ο Ηρόδοτος στην Αλικαρνασσό, η βασίλισσα της οποίας, Αρτεμισία, πήρε μέρος με τα πλοία της στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, στο πλευρό του Ξέρξη. Εγγονός της ήταν ο Λύγδαμης, ο τύραννος εξαιτίας του οποίου σκοτώθηκε ο θεός του Ηροδότου και ο ίδιος κατέφυγε στη Σάμο. Σ' αυτό το κλίμα έμαθε την αξία της ελευθερίας και ένωσε το βάρος της τυραννίας. Όπως όλα τα παιδιά της εποχής του –και αιώνες μετά από την εποχή του– ο Ηρόδοτος μεγάλωσε με τα ομηρικά έπη, τα οποία μάλιστα λόγω του θείου του Πανύαση –ποιητή και «τερατολόγου», δηλαδή χρησμολόγου, μάντη– γνώρισε πολύ καλά, όπως φαίνεται από το έργο του. Η επίδραση του Πανύαση υποθέτουμε ότι ήταν καθοριστική, όχι μόνο για τη μόρφωση του νεαρού Ηροδότου αλλά και για τις πολιτικές του ιδέες. Στο έργο του παραθέτει πολλούς χρησμούς, στους οποίους δείχνει μεγάλο σεβασμό, δίνει ιδιαίτερη σημασία στο μυθικό ήρωα Ηρακλή και στους απογόνους του, ενώ είναι φανερό η άριστη γνώση της επικής ποίησης· όλα αυτά υπαινίσσονται την παρουσία του χρησμολόγου Πανύαση, ο οποίος έγραψε ανάμεσα στα άλλα και ένα έργο για τον Ηρακλή.

Στη Σάμο ήρθε σε στενότερη επαφή με το **ιωνικό πνεύμα**, το οποίο γνώριζε και από την Αλικαρνασσό, που, αν και δωρική στην ίδρυσή της, ανήκε στη σφαίρα επιρροής της Ιωνίας. Η ιωνική παιδεία του –η γνώση της ιωνικής διαλέκτου, ο ορθολογισμός¹ και ο εμπειρισμός²– αναμφισβήτητα συμπληρώθηκε στη Σάμο, ενώ καλλιεργήθηκε η αγάπη του για τα ταξίδια και οξύνθηκε το φιλοπερίεργο πνεύμα του. Φαίνεται πως εντυπωσιάστηκε από τα μεγάλα έργα με τα οποία είχε κοσμήσει τη Σάμο ο τύραννος Πολυκράτης, αφού στο έργο του εκφράζει συχνά το θαυμασμό του και τα συγκρίνει με τα μνημεία της Αιγύπτου. Παρατηρώντας τα ο νεαρός Ηρόδοτος έμαθε να προσέχει τις λεπτομέρειες, να σημειώνει διαστάσεις, να περιγράφει με ακρίβεια.

Πολλά βέβαια θα διδάχτηκε από τα ταξίδια του, στα οποία στράφηκε «θεωρήσις είνεκεν», δηλαδή για μόρφωση – αν και δεν αποκλείεται να ανέπτυξε σ' αυτά και κάποια εμπορική δραστηριότητα, αλλά αυτό είναι δευτερεύον. Το σημαντικότερο είναι ότι γνώρισε τόπους και λαούς, θαυμαστά μνημεία, ήθη και έθιμα παράδοξα. Με την περιέργεια που τον διέκρινε, ρωτούσε συνεχώς για καθετί που του έκανε εντύπωση, μετρούσε τις διαστάσεις των οικοδομημάτων και κρατούσε σημειώσεις. Έτσι απέκτησε τεράστια εμπειρία και συγκέντρωσε πολύτιμο υλικό, που μας το παρέδωσε με την ιστορία του. Βέβαια στην εποχή του τα ταξίδια ήταν δύσκολα· επιπλέον δεν εξασφάλιζε πάντοτε την άδεια να επισκεφθεί όποια μέρη ήθελε σε μια χώρα και δεν γνώριζε ξένες γλώσσες, γι' αυτό χρησιμοποίησε διερμηνέα. Περισσότερο επηρεάστηκε από την Αθήνα, όπου εγκαταστάθηκε για ένα διάστημα. Η πόλη βρισκόταν τότε στον χρυσό αιώνα της και ήταν κέντρο μεγάλης πνευματικής κίνησης, μητρόπολη του ελληνισμού, πραγματικό σχολείο της Ελλάδος. Εκεί συμπλήρωσε τη μόρφωσή του, γνωρίστηκε με έξοχες πνευματικές προσωπικότητες· ανέπτυξε φιλικούς δεσμούς με τον Σοφοκλή, που τον επηρέασε στο έργο του και επηρεάστηκε από αυτόν, με τον Πρωταγόρα και τον Περικλή. Έτσι συμμετείχε με τον Πρωταγόρα στην ίδρυση των Θουρίων, στην Ιταλία, όπου γνώρισε τη διδασκαλία των Πυθαγορείων, με την οποία είχε έρθει σε επαφή ήδη από τον καιρό της Σάμου. Στην Αθήνα γνωρίστηκε καλύτερα και με την ιπποκρατική σχολή, που άκμαζε στην Κω και την Κνίδο, δωρική πόλη της Καρίας. Ίσως σ' αυτό να οφείλεται το ενδιαφέρον του για τις ιατρικές ιδέες, που είναι φανερό στο έργο του.

Νόμισμα Θουρίων. Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα. Η επίδραση της Αθήνας που πρωτοστάτησε στην ίδρυση των Θουρίων, φαίνεται και από την απεικόνιση της κεφαλής της Αθηνάς στη μία πλευρά του νομίσματος.

1 ορθολογισμός: με τον όρο «ορθολογισμός» του Ηροδότου εννοούμε ότι ο ιστορικός εκφράζει τη δυσπιστία του σε παράδοξες ή αντιφατικές πληροφορίες, ότι αναζητεί τις αιτίες (γεγονότων, καταστάσεων, συμπεριφορών) όχι σε μύθους αλλά κυρίως σε γεγονότα που μπορούν να υποβληθούν σε κριτικό έλεγχο, να ελεγχθούν με τη λογική.

2 εμπειρισμός: η μεθοδολογία του Ηροδότου είναι στη βάση της εμπειρική, γιατί ο ιστορικός στηρίζεται πιο πολύ στην αυτοψία (ελέγχει με αυτοψία τις πληροφορίες του, βλέπει και ακούει ο ίδιος, κρίνει με την εμπειρία) ή και, όταν δεν μπορεί να ελέγξει με αυτοψία τις πληροφορίες του, τις συγκρίνει με την εμπειρία.

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ

Όταν ο Ηρόδοτος αποφάσισε να γράψει για τα θαυμαστά έργα Ελλήνων και «βαρβάρων» και για το πώς πολέμησαν, υπήρχε ήδη μια παράδοση ιστοριογραφική, την οποία είχε γνωρίσει. Οι πρώτοι εκείνοι ιστοριογράφοι ονομάζονται «λογογράφοι», γιατί γράφουν σε πεζό λόγο (ο οποίος ονομαζόταν «λόγος» σε αντιδιαστολή με τον ποιητικό λόγο που ονομαζόταν «έπος»), όμως τα έργα τους δεν είναι ακριβώς ιστορικά. Είναι περιγραφές ταξιδιών με περιεχόμενο εθνογραφικό, γεωγραφικό και ιστορικό. Οι πρώτοι «λογογράφοι» εμφανίστηκαν στην Ιωνία, όχι τυχαία, αλλά γιατί στην Ιωνία η κοινωνία είχε προοδεύσει· είχε αναπτυχθεί το κριτικό και ερευνητικό πνεύμα που θέλει να απαλλαγεί από την κυριαρχία του μύθου, να καταλάβει τον κόσμο με τη λογική, να ερμηνεύσει το παρελθόν και να διατηρήσει στη μνήμη ό,τι αξίζει από αυτό· είχαν δημιουργηθεί δηλαδή οι προϋποθέσεις για την εμφάνιση της ιστοριογραφίας. Ως τότε οι άνθρωποι στήριζαν τις γνώσεις τους για το παρελθόν στην επική ποίηση, στην οποία μπορούν να εντοπιστούν ιστορικά γεγονότα, αλλά καλυμμένα κάτω από τους μύθους. Άλλωστε ο πεζός λόγος (στον οποίο ανήκει και η ιστοριογραφία) εμφανίστηκε μετά τον ποιητικό, γιατί πρώτα πρώτα προϋποθέτει ανεπτυγμένο σύστημα γραφής. Η ιστοριογραφία γεννήθηκε στην Ιωνία, η γλώσσα της είναι η ιωνική διάλεκτος, ακόμα και η λέξη «ιστορία» (ιστορίη), που σημαίνει έρευνα, γνώση, πρωτοεμφανίστηκε στην Ιωνία. Ο αρχαιότερος λογογράφος είναι ο Κάδμος από τη Μίλητο, που έζησε κάπου στον 6ο αι., αλλά ο πιο αξιόλογος είναι ο Εκαταίος (μέσα 6ου αι.) που πρόσφερε πολλά στην έρευνα των πηγών και στο σύστημα χρονολόγησης με γενιές (κάθε γενιά ισοδυναμεί με 40 χρόνια). Το έργο του γνώριζε ο Ηρόδοτος, επηρεάστηκε από αυτό και χρησιμοποίησε πολλές από τις πληροφορίες του. Από τους άλλους λογογράφους έχουν διασωθεί λίγα αποσπάσματα, κάποιοι τίτλοι και ονόματα (Ξάνθος ο Λυδός, Χάρων ο Λαμψακηνός, Διονύσιος ο Μιλήσιος, Φερεκύδης ο Αθηναίος). Θεωρείται όμως ότι και αυτοί συνέβαλαν στη εξέλιξη της ιστοριογραφίας.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΗΡΟΔΟΤΟΥ

Ο Ηρόδοτος δεν έδωσε τίτλο στο έργο του· στο προοίμιό του χρησιμοποιεί τον χαρακτηρισμό *Ίστορίης ἀπόδεξις*¹. Οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι το ονόμασαν «*Ηροδότου Μούσαις*», το χώρισαν σε εννέα βιβλία και έδωσαν σε καθένα το όνομα μιας μούσας. Θέμα και κύριος άξονας του έργου του είναι οι πόλεμοι Ελλήνων-Περσών, που αρχίζουν το 494 π.Χ. με την κατάπνιξη της Ιωνικής Επανάστασης και τελειώνουν το 479 π.Χ. με την κατάληψη του περσικού φρουρίου της Σηστού, στη θρακική χερσόνησο του Ελλησπόντου, από τους Έλληνες. Ο Ηρόδοτος πιστεύει ότι η σύγκρουση αυτή (Ελλήνων-Περσών) μπορεί να κατανοηθεί και να ερμηνευθεί μόνο στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης των δύο κόσμων που αντιπροσωπεύουν, Ευρώπης-Ασίας, γι' αυτό και εντάσσει τη σύγκρουση στο πλαίσιο αυτό. Έτσι αρχίζει την εξιστόρησή του από το 560 π.Χ., όταν ο βασιλιάς της Λυδίας Κροίσος υποτάσσει τις ελληνικές πόλεις της Ιωνίας, εγκαθιστώντας τη σύγκρουση Ασίας-Ευρώπης. Με τη σειρά του ο Κροίσος θα υποταγεί στο βασιλιά Κύρο, ιδρυτή του περσικού κράτους, ο οποίος εφαρμόζει επεκτατική πολιτική. Ο Ηρόδοτος οργανώνει το υλικό του κατά τη διαδοχή των Περσών βασιλέων (Κύρος, Καμβύσης, Δαρείος, Ξέρξης) παρακολουθώντας τις κατακτήσεις τους. Πριν από κάθε αφήγηση μιας κατάκτησης όμως μας μιλάει για τους λαούς που υποτάσσουν οι Πέρσες βασιλείς. Για παράδειγμα στο πέμπτο βιβλίο βασικό θέμα είναι η ιωνική επανάσταση, περιλαμβάνονται όμως πολλές αφηγήσεις για γειτονικούς λαούς και χώρες, τη Φρυγία, την Καρία, τον Ελλησπόντο και την Κύπρο. Οι αφηγήσεις αυτές, που ονομάζονται *παρεκβάσεις*^{*}, γιατί βγάζουν τον Ηρόδοτο έξω από το βασικό άξονα του έργου του, μας δίνουν συναρπαστικές ιστορίες, στοιχεία πολύτιμα κάποτε για πολλούς λαούς, για τα ήθη και τα έθιμά τους, την ιστορία τους, τη χώρα και τα μνημεία του πολιτισμού τους.

Δηλαδή δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του ηροδότειου έργου: α) ότι δεν ακολουθεί αυστηρά το βασικό θέμα του, αλλά κάνει *παρεκβάσεις* ή *παρενθήκες* (οι όροι ανήκουν στον Ηρόδοτο), που μόνο έμμεσα συνδέονται με αυτό και β) ότι το υλικό της *Ίστορίης* δεν είναι μόνο ιστορικό. Οι *παρεκβάσεις* έχουν περιεχόμενο γεωγραφικό, εθνογραφικό, λαογραφικό (*λόγοι*^{*}) είτε είναι ιστορίες, συνήθως δραματικές ή άλλοτε ευτράπελες (*νουβέλες*^{*}, *ανέκδοτα*^{*}). Πολλές από τις ιστορίες αυτές είναι πραγματικά λογοτεχνικά αριστουργήματα. Κατά συνέπεια το έργο του χαρακτηρίζεται από *ποικιλία*. Στα χαρακτηριστικά αυτά φαίνεται η επίδραση από τα ομηρικά έπη, από το ιωνικό πνεύμα και τους Ίωνες λογογράφους, ιδίως από τον Εκαταίο.

¹ Θα μιλήσουμε γι' αυτό στην 1η ενότητα.

ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το έργο του Ηροδότου, κάπου χίλιες σελίδες ενός σύγχρονου βιβλίου, σώθηκε ολόκληρο, αλλά δε γνώρισε τη μεγάλη διάδοση που είχαν άλλα έργα. Αντίθετα επικρίθηκε συχνά ήδη από την αρχαιότητα. Ο Πλούταρχος από τη Χαιρώνεια έγραψε ολόκληρο βιβλίο για την «κακοήθεια» του Ηροδότου, γιατί στο έργο του αποδοκιμάζει τις πόλεις που έσπευσαν να πάρουν το μέρος των Περσών – και πρώτα πρώτα τη Θήβα. Αλλά και στη νεότερη εποχή, ιδίως το 19ο αιώνα, ορισμένοι μελετητές υποστήριξαν ότι η πολυμορφία του έργου του δεν επιτρέπει να τον χαρακτηρίσουμε ιστορικό. Ακόμα, καθώς μερικά από τα γραφόμενά του φαίνονταν απίστευτα, θεώρησαν ότι είναι «παραμυθιάς» και όχι ιστορικός. Όμως η αρχαιολογική και ιστορική έρευνα απέδειξε ότι ο Ηρόδοτος είχε δίκιο σε πολλές περιπτώσεις που νόμιζαν ότι γράφει «παραμύθια». Βέβαια το έργο του περιέχει και ανακρίβειες και λάθη, αλλά τα περισσότερα είναι δικαιολογημένα, αν σκεφτούμε ότι αναφέρεται σε χώρες μακρινές, για τις οποίες δεν είχε πάντοτε γραπτές πηγές, ούτε και ήξερε τη γλώσσα τους. Δικαιολογημένα ο Ρωμαίος ρήτορας Κικέρων τον ονόμασε **«πατέρα της ιστορίας»**· ήταν ο πρώτος που κατανόησε την αξία που έχει η ιστορία για τον άνθρωπο και διέσωσε στην ανθρώπινη μνήμη γεγονότα κοσμοϊστορικής σημασίας. Μάλιστα σήμερα που η ιστορία συμπεριλαμβάνει και την καθημερινή ζωή του ανθρώπου το έργο του Ηροδότου είναι πολύ πιο «σύγχρονο» απ' ό,τι το έργο άλλων ιστορικών.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ - ΙΔΕΕΣ - ΑΞΙΕΣ

Βασική αντίληψη στο έργο του Ηροδότου είναι ότι η παραβίαση του **μέτρου** από τον άνθρωπο (ή η «υπερβολή», **κόρος**) τον οδηγεί στην **ύβρη** (αλαζονεία, υπέρβαση του μέτρου) και αυτό προκαλεί την οργή του θεού (**νέμεση**) και επιφέρει την καταστροφή (**άτη**), την τιμωρία του υβριστή (**τίση**). Στην εκδήλωση της ύβρης δε συναντάμε πάντοτε όλα αυτά τα στάδια, ούτε σταθερά με τη σειρά αυτή, π.χ. η άτη μπορεί να είναι τύφλωση του νου ή καταστροφή του υβριστή, η νέμεση να σημαίνει τη θεϊκή οργή ή την τιμωρία. Το **θείο φθονεί** την ανθρώπινη ευτυχία, όταν μάλιστα ο ευτυχισμένος άνθρωπος υπερηφανεύεται γι' αυτή. Τα ανθρώπινα πράγματα παρουσιάζουν **αστάθεια**· κανείς δεν είναι ευτυχισμένος για πάντα, ούτε άνθρωπος ούτε πόλη-λαός. Η πορεία καθενός διαγράφει την καμπύλη που ακολουθεί το τόξο, γράφοντας σχηματικά έναν κύκλο (**κυκλική αντίληψη** της ιστορίας και της ανθρώπινης μοίρας*). Στο έργο του Ηροδότου αναδεικνύονται αξίες όπως το **μέτρο** –αξία ελληνική, που στέκεται απέναντι στην ανατολική υπερβολή και αναδεικνύεται ρυθμιστής των πράξεων Ελλήνων και Περσών– και η **ελευθερία**· ο Ηρόδοτος κρίνει μάλιστα τα πολιτεύματα ανάλογα με το βαθμό που τη διασφαλίζουν: τάσσεται υπέρ της δημοκρατίας, που προασπίζει την ελευθερία, και στρέφεται κατά της τυραννίας, που την καταργεί.

Ο Ηρόδοτος γνώρισε πολλούς λαούς, έμαθε να σέβεται τον **«άλλο»**, τον ξένο, τη θρησκεία και τα έθιμά του. Ταξιδεύοντας διαπίστωσε την οικουμενικότητα της **θρησκείας**, γεγονός που ενίσχυσε την πίστη του. Ήταν προσηλωμένος στις παλαιές ηθικές δοξασίες και την παλαιά θρησκευτική πίστη. Στο έργο του πολλές φορές παραθέτει χρησμούς, τους οποίους σέβεται, όνειρα και θαύματα. Γι' αυτό, αν και ακολουθεί τον ιωνικό ορθολογισμό, επιδιώκοντας να κρίνει με τη λογική τα πράγματα και τις αιτίες των γεγονότων, πολλές φορές δέχεται εξηγήσεις που βρίσκονται έξω από το πεδίο της λογικής.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Σταθερή επιδίωξη του Ηροδότου είναι η ανακάλυψη της αλήθειας, για την οποία βασίζεται περισσότερο στην «αυτοψία», στην προσωπική του έρευνα, και μόνο όταν δεν του αρκεί αυτό στηρίζεται στους άλλους, για να πάρει πληροφορίες. Ελέγχει με τη λογική και την εμπειρία τις πληροφορίες και τις πηγές του. Πολλές φορές ακούει απίστευτα πράγματα, τα παραθέτει όμως και τα αφήνει στην κρίση μας – είτε λέγοντας ότι δεν τα πιστεύει, είτε πληροφορώντας μας απλώς ότι «έτσι λένε».

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στην εποχή του Ηροδότου δεν υπήρχε χρονολογικό σύστημα ενιαίο, ούτε στον ελληνικό χώρο ούτε στις διάφορες χώρες που επισκέφθηκε και για τις οποίες έγραψε. Χρονολογεί βασικά κατά γενιές, υπολογίζοντας τρεις γενιές ανά αιώνα· ακολουθεί τη σειρά διαδοχής των Περσών βασιλέων, αναφέροντας π.χ. ότι βρισκόμαστε στο πρώτο έτος βασιλείας του τάδε βασιλιά· αναφέρεται σε εποχές του έτους, σε Ολυμπιάδες και στον επώνυμο άρχοντα της Αθήνας· δίνει χρονικούς προσδιορισμούς στο διάστημα μιας ημέρας, αν πρόκειται να αφηγηθεί κάτι σημαντικό, όπως είναι για παράδειγμα η μάχη των Θερμοπυλών.